

Scrisoarea I - episoadele 3 si 4 - comentariu

Opera "Scrisoare I", de Mihai Eminescu aparuta la 1 ianuarie, 1881, in revista "Convorbiri literare" poate fi impartita in 6 episoade, respectiv : versurile 1 - 6 (cadrul nocturn) ; versurile 7 - 28 (spectacolul uman aflat sub semnul mortii), versurile 29 - 38 (imaginea batranului savant) ; versurile 39 - 86 (episodul cosmogonic) ; versurile 87 - 144 (meditatie pe tema destinului geniului) ; versurile 145-156 (revenirea la tabloul nocturn).

Episodul al treilea il infatiseaza pe "Batranul dascal", savantul al carui model a fost Kant.

Comentatorii au remarcat antiteza intre infatisarea umila a batranului savant (al carui portret este schitat prin epiteze ornante : "halatul vechi", "garbovit si de nimic", "haina roasa-n coate") si mintea lui geniala : "Universul fara margini e in degetul lui mic". Aceasta este ipostaza umana a geniului.

Comparat cu personajul mitologic Atlas, ganditorul-astronom stapaneste spatiul si timpul prin detinerea numarului sacru : "Asa el spijina lumea si vecia intr-un numar". (ipostaza eonica).

Pe un plan mai profund, antiteza se constituie intre limitele unei vieti umane si nemarginile de gandire ale geniului, care nu se pot incadra intr-un timp atat de scurt ; de aici, provine drama Ganditorului.

Al patrulea episod cuprinde cosmogonia eminesciana, descriind nasterea (Geneza) si viitoarea moarte (extinctia) a marelui Univers, imparate de "batranul dascal".

Episodul cosmogonic se deschide cu imaginea grandioasa a Increatului cosmic.

In acest urias hau intunecat se va perdece marea Geneza, pe care poetul o priveste la modul mitologic; astfel, "La-nceput" echivaland cu "A fost odata" al basmelor (cum arata G. Calinescu), Fiinta Nefiinta si Nepatrunsul "sun astfel de personaje mitologice".

Dintr-o data, in acest Haos intunecat (comparat cu "o mare fara raza"), se misca un punct asemenea unui bob de spuma; din rotirea apelor germinale se naste prima planeta a Cosmosului.

"Bobul de spuma se misca in eternitate ca potasiul pe apa", scria G. Calinescu ; umrata de aparitia roiurilor de astri.

Stelele care izvorasc "din infinit", ies din recea lor imobilitate, chemate la viata de "un dor nemarginit" (varianta romaneasca a vointei de a trai despre care vorbea filosoful Schopenhauer).

Miscarea lor ordonata, rotirea larga si lenta (ca intr-un dans ceresc) creeaza uluitoare sugestii de muzica siderala.

Proiectati pe fundalul imens al Cosmosului (lumea mare) oamenii devin marunti si rizibili ("omul zilnic este piticul lui Swift" scria Calinescu) ; metafora din versul : "Facem pe pamantul nostru musuroaie de furnici", ca si ideea succesiunii generatiilor ("ne succedem generatii si ne credem minunati") fac din oameni "muste" care traiesc "o zi" in comparatie cu vesnicia.

Episodul stingerii Universului (versurile 75-86) este caracterizat prin grandoare si tresitete.

Moartea "lumii mari" incepe prin "imbolnavirea" soarelui, a carui suferinta este exprimata printr-o comparatie plastica.

Fara puterea razelor solare, planetele ingheata, incremenind intr-o cadere continua, in abisuri nemasurate, iar stelele pier asa cum cad frunzele toamnei.

Din grozava spaima de intuneric a omului se naste metafora "catapeteasma lumii in adanc s-au innegrit" sugerand moartea altarului lumii.

Cel din urma moare Timpul care "se intinde-n vsnicie, adica in sicriu" (Calinescu) de parca ar fi un cadavru : "Timpul mort isi intinde trupul si devine vesnicie".